

ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ СТАТУТІВ РЕЛІГІЙНИХ ГРОМАД НА ПРИКЛАДІ АР КРИМ: ПОЗИТИВНІ СТОРОНИ ТА НЕДОЛІКИ

Проанализировано действующее законодательство о свободе совести и религиозных организациях, которое регламентирует порядок регистрации уставов религиозных организаций, а также рассмотрены позитивные стороны и недостатки недавно принятого нормативно-правового акта Правительства Крыма по этому вопросу.

Ключові слова: релігійні громади, реєстрація, статут.

Розбудова України як демократичної держави потребує всебічного забезпечення та гарантування конституційних прав та свобод людини і громадянина. Конституційне право на свободу світогляду і віросповідання закріплене у ст. 35 Конституції України, є невід'ємним та природним правом кожної людини. Однією із форм реалізації цього права є створення за бажанням віруючих релігійних громад з метою задоволення своїх релігійних потреб. Особливу зацікавленість викликає питання реєстрації релігійних громад в Автономній Республіці Крим – найбільшому поліконфесійному регіоні в Україні. За офіційними даними Державного комітету України у справах національностей та релігій станом на 01.01.2010 в Автономній Республіці Крим зареєстровано 1333 релігійні громади різної конфесійної приналежності, що на 11 релігійних громад більше, ніж зареєстровано у 2008 році [1]. Постійне зростання чисельності релігійних громад в автономії ставить до порядку денного необхідність запровадження оптимальної право-

вої процедури реєстрації релігійних громад, що має створити умови для ефективної протидії релігійному екстремізму та напруженню міжконфесійної ситуації в автономії.

В різні часи проблеми створення та реєстрації релігійних громад досліджувалися радянськими вченими: Н. П. Гасвою, Ю. О. Розенбаумом, Ф. М. Рудинським та ін.

Останнім часом вищевикладене питання розглядалося в наукових дослідженнях релігієзнавців та правників: В. Д. Бондаренко, Є. Є. Додіної, І. М. Компанійця, Ю. В. Кривеню, В. М. Малишка, Г. Л. Сергієнко, Л. В. Ярмол, В. Д. Фучеджі та ін.

Сьогодні єдиним законодавчим актом, який регулює порядок реєстрації релігійних громад, залишається Закон України № 987-ХІІ від 23.04.1991 «Про свободу совісті та релігійні організації» [11]. Незважаючи на наявність численних законопроектів про внесення змін та доповнень до цього закону, що перебувають на розгляді у Верховній Раді України, даний нормативно-правовий акт до даного часу майже не зазнав змін.

Порядок створення релігійної організації закріплений у ст. 14 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» [11].

Згідно з ч. 1 ст. 14 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», для одержання релігійною громадою правоздатності юридичної особи громадяни в кількості не менше десяти чоловік, які утворили її і досягли 18-річного віку, подають заяву та статут (положення) на реєстрацію до облас-

ної, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а у Республіці Крим – до Уряду Республіки Крим [11].

Відповідно до ч. 3 ст. 136 Конституції України, Урядом Автономної Республіки Крим (далі – АР Крим) є Рада міністрів АР Крим [2].

В свою чергу, ч. 1 ст. 35 Конституції АР Крим передбачено, що Рада міністрів Автономної Республіки Крим як орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим самостійно здійснює виконавчі функції і повноваження з питань, віднесених до відання Автономної Республіки Крим Конституцією України, Конституцією Автономної Республіки Крим і законами України [3].

Як бачимо, одним із таких повноважень, віднесених законодавством до відання Уряду АР Крим, є здійснення реєстрації статутів (положень) релігійних громад.

Протягом тривалого часу дані повноваження Радою міністрів АР Крим були делеговані Республіканському комітету АР Крим у справах релігій [8].

31.03.2010 Радою міністрів АР Крим ухвалено постанову № 128 «Про деякі питання діяльності органів виконавчої влади АР Крим», відповідно до якої Республіканський комітет АР Крим був позбавлений вищевказаних повноважень [4].

В свою чергу постановою Ради міністрів АР Крим № 271 від 06.07.2010 було затверджене Положення про реєстрацію статутів (положень) релігійних громад, а також змін та доповнень до них [5].

По суті дане положення є першим в Україні підзаконним нормативно-правовим актом, який конкретизує норми Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» (далі – Закон) та детально регулює процедуру реєстрації релігійних громад на території АР Крим.

Вищевказане положення складається з трьох розділів:

- 1) Загальні положення;
- 2) Документи, що надаються для реєстрації статуту (положення) релігійної громади, а також змін та доповнень до нього;
- 3) Порядок реєстрації.

На відміну від приписів ч. 1 ст. 14 Закону, вищевказане положення, крім статуту

(положення) релігійної організації та заяви засновників, додатково передбачає такі документи:

- протокол установчих зборів релігійної громади;
- в разі належності релігійної громади до релігійного центру (управління) необхідно надати відповідне підтвердження погодження статуту (положення) керівником вищестоящої за ієрархією релігійною організацією;
- документ, який підтверджує місцезнаходження (юридичну адресу) релігійної громади (копії документів, що підтверджують право власності, користування, оренди, вказаного приміщення); у разі, якщо юридична адреса зазначається за місцем проживання одного із членів релігійної громади, – заява та ксерокопія сторінок 1, 2, 11 паспорта [5].

Як вбачається, вищевказані додаткові вимоги запозичені з Положення про порядок легалізації об'єднань громадян [7], прийнятого на виконання ст. 14 Закону України «Про об'єднання громадян» [10].

Однак слід зазначити, що згідно з ч. 3 ст. 1 Закону України «Про об'єднання громадян» дія цього Закону не поширюється на релігійні, кооперативні організації, об'єднання громадян, що мають основною метою одержання прибутків, комерційні фонди, органи місцевого та регіонального самоврядування (в тому числі ради і комітети мікрорайонів, будинкові, вуличні, квартальні, сільські, селищні комітети), органи громадської самодіяльності (народні дружини, товариські суди тощо), інші об'єднання громадян, порядок створення і діяльності яких визначається відповідним законодавством [10].

У розділі 3 Положення про реєстрацію статутів (положень) релігійних громад, а також змін та доповнень до них, що має назву «Порядок реєстрації», детально розглядається порядок реєстрації статутів (положень) релігійних громад.

Відповідно до п. 3.8. Положення про реєстрацію статутів (положень) релігійних громад, а також змін та доповнень до них (далі – Положення), у реєстрації статуту (положення) релігійної громади може бути відмовлено в наступних випадках:

а) якщо цілі та діяльність релігійної громади суперечать Конституції України, Конституції АР Крим, чинному законодавству України;

б) невизнання на підставі установчих документів об'єднання, що створюється в якості релігійного (відсутність відповідних цілей та ознак);

в) невідповідність вимогам чинного законодавства статуту (положення) та інших документів, що надаються для здійснення реєстрації статуту (положення) релігійної громади, змін і доповнень до статуту (положення) релігійної громади;

г) недостовірності наданих установчих документів;

д) неправомочності засновників;

е) наявність на території Автономної Республіки Крим іншої релігійної організації з аналогічною назвою [5].

Одночасно, ст. 15 Закону передбачається лише дві підстави для відмови в реєстрації статуту (положення) релігійної організації, коли її статут (положення) або діяльність суперечать чинному законодавству [13].

Отже, Положення суттєво збільшує коло підстав для відмови в реєстрації статуту релігійної громади, чим безперечно обмежується конституційне право на свободу світогляду та віросповідання.

До того ж одним із негативних моментів є те, що дане Положення всупереч вимогам Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади» [9] та Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств, інших органів виконавчої влади [6], не зареєстроване у Головному управлінні юстиції Міністерства юстиції України в АР Крим.

Зокрема, в п. 4 Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів, інших органів виконавчої влади закріплено, що державній реєстрації підлягають нормативно-правові акти будь-якого виду (постанови, накази, інструкції тощо), якщо в них є одна або більше норм, зачіпають соціально-економічні, політичні, особисті та інші права, свободи й законні інтереси громадян, проголошені й гарантовані Конституцією та законами України, Конвенцією

про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року і протоколами до неї, міжнародними договорами України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та *acquis communautaire*, а також з урахуванням практики Європейського суду з прав людини, встановлюють новий або змінюють, доповнюють чи скасовують організаційно-правовий механізм їх реалізації [6].

Аналізуючи приписи Положення вбачається, що даний документ суттєво безпосередньо зачіпає конституційне право на свободу світогляду та віросповідання, змінює та доповнює організаційно-правовий механізм його реалізації: встановлюється додаткові вимоги щодо реєстрації релігійних громад та підстав для відмови в їх реєстрації, що прямо не передбачено Законом.

Слід зауважити, що в разі недодержання вимог про реєстрацію нормативно-правових актів, вони вважаються такими, що не набрали чинності, і не можуть бути застосовані [6].

На наш погляд, саме по собі спроба Уряду АР Крим удосконалити порядок реєстрації статутів релігійних громад в АР Крим шляхом розробки та прийняття нормативно-правового акту, що детально регулює вищевказані питання, без сумніву, має позитивний характер.

В той же час, нами встановлена наявність цілої низки норм у Положенні, які порушують чинне законодавство України та обмежують права громадян, гарантовані Конституцією України, що може викликати певне напруження між органами влади автономії та релігійними організаціями, що функціонують на території АР Крим.

Вважаємо, що одним із шляхів удосконалення правового регулювання порядку реєстрації статутів релігійних громад в Криму є приведення аналізованого правового акту Уряду АР Крим у відповідність до вимог Конституції України та чинного законодавства, а також його комплексне доопрацювання за участю фахівців у сфері релігієзнавства, вчених-правників, представників Державного комітету України у справах національностей та релігій і представників традиційних для автономії релігійних організацій.

Іншим варіантом вирішення цього складного питання могло би стати розробка та ухвалення Кабінетом Міністрів України положення про реєстрацію статутів (положень) релігійних організацій.

Література

1. Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні в Україні станом на 01.01.2010 // Офіційний сайт Державного комітету України у справах національностей та релігій. – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://www.scnm.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=133166&cat_id=47945&search_param=%D0%8C%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%80+%D1%86%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%BE%D0%B2&searchForum=1&searchDocarch=1&searchPublishing=1.

2. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.

3. Конституція Автономної Республіки Крим прийнята на другій сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим 21 жовтня 1998 р.; затверджена Законом України від 23 груд. 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 5–6. – Ст. 43.

4. О некоторых вопросах деятельности органов исполнительной власти Автономной Республики Крым: Постановление Совета министров АР Крым от 31 марта 2010 г. № 128 // Правові системи НАУ. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1015.31960.0>.

5. Положение о регистрации уставов (положений) религиозных общин, а также изменений и дополнений к ним: утвержденное Постановлением Совета министров АР Крым 6 июля 2010 г. № 271 // Официальный сайт Совета министров АР

SUMMARY

A current legislation is analyzed about freedom of conscience and religious organizations, that regulates the order of registration of statutes of religious organizations, and also positive sides and failings of the recently accepted normatively legal act of Government AR Crimea through this question are considered.

Крым. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ark.gov.ua/blog/tag/osvobode-sovesti-i-religioznyx-organizacij>.

6. Положения про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 28 груд. 1993 р. № 731 // Урядовий кур'єр. – 1993. – № 25–26.

7. Положения про порядок легалізації об'єднань громадян: затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 26 лют. 1993 р. № 140 // ЗП України. – 1993. – № 7. – Ст. 144.

8. Положения про Республіканський комітет Автономної Республіки Крим у справах релігій: затверджене Постановою Ради міністрів АР Крим від 27 черв. 2006 р. // Сборник нормативно-правовых актов АР Крым. – 2006. – № 6. – Ст. 464.

9. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерства та інших органів виконавчої влади: Указ Президента України від 3 жовт. 1992 р. № 493/92 // Урядовий кур'єр. – 1992. – № 42–43.

10. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 черв. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504.

11. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квіт. 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 283.